

Döda poeters sällskap



Tradition, heder, disciplin och briljans lyder de fyra hörnstenarna på den mycket traditionsbundna internatskolan Welton Academy. Skolans stela moralföreställningar kastas över ända när den unge läraren John Keating kommer till skolan och introducerar okonventionella och provocerande nya undervisningsmetoder. Konflikten är oundviklig: På ena sidan stränga och konservativa traditioner, å andra sidan en engagerad lärare som kräver av sina elever ett fritt tänkande.

Rekommenderad för 8 & gymnasiet

EN FILMHANDLEDNING AV
LISA VON HILGERS

Handling

Året är 1959 och vi befinner oss på det anrika pojkinskolan Welton Academy på USA:s östkust. Det är höstens årliga terminsstart och alla elever samlas i den pompösa skolsalen. Stolta håller några elever upp flaggor med inskriften med skolans fyra viktigaste principer: tradition, heder, disciplin och briljans.

Men när en ny ung lärare dyker upp blåser förändringens vind genom skolan. Han heter John Keating och var själv en gång elev på Welton Academy. Visslande börjar han sin första undervisning i engelska och litteratur. Den litterära texten han inleder sin lektion med är en dikt av Walt Whitman som var tillägnad Abraham

Lincoln. Den börjar med orden "Oh Captain, my Captain!" Detta uttalande kommer visa sig bli betydande för handlingen, eftersom Mr Keating själv blir som en kapten, en ledargestalt för sina elever. "Carpe diem!" är visdomen han lär sina elever i detta sammanhang. Fånga dagen! Gör något stort av era liv! lyder en av Mr Keatings viktigaste lärdomar. Från och med nu filosoferar den unge läraren om livet, konsten och poesin. Hans okonventionella och provocerande undervisningsmetoder står i kontrast till de hierarkiska och stränga lärometoder som annars råder på skolan. Mr Keating ser dock ingen annan möjlighet än att undervisa på ett mycket okonventionellt sätt. Ty hans uppgift består just i att lära sina elever ett fritt tänkande och kritiskt ifrågasättande. Han uppmanar sina elever att rycka ut sidor av litteraturboken, skriva egna dikter, skrika inför klassen, spela fotboll och ställa sig på bordet istället för att sitta ner. Allt för att stärka elevernas självförtroende och visa att tillvaron måste ifrågasättas. Hos rektorn stöter Mr Keating dock på starkt motstånd eftersom skolans traditionsbundna regler inte får ifrågasättas och ännu mindre får ersättas av nya och modernare värderingar. Det är en inskränkt och hierarkisk skola vars undervisningsmetoder var förlagade redan på 1950-talet.

Under handlingens gång lär vi känna fem elever lite närmare.

Neil Perry är en plikttrogen son som av sin dominerande far pressas att utbilda sig till läkare, trots att Neil egentligen drömmer om att få ägna sig åt skådespeleri. Mot sin fars vilja söker Neil i hemlighet upp en teatergrupp för att medverka i en uppsättning av Shakespeares En midsommarnattsdröm. På premiärkvällen dyker fadern upp och hämtar hem sin son. Fadern berättar att han som straff tänker sända Neil till en militärskola. Då fadern går till sängs, samtidigt som sonen förbereder sitt

själv-mord, zoomar kameran in mot en inramad reproduktion av Thomas Lawrences 1700-talsmålning Gossen i rött på faderns nattduksbord. Denna bild representerar det viktorska samhälls-lets idealbild av ett älsklingsbarn. Här pekar bilden på avståndet mellan faderns förväntningar och sonens verkliga känslor och behov. Den olösliga konflikten leder till Neils undergång - samma natt tar han sitt liv för att slippa uthärda en framtid han inte valt själv.

Todd Anderson är en blyg och känslomässigt hämmad grabb vars självkänsla väcks under Mr Keatings lektioner. Tack vare Mr Keatings uppmuntrande ord lär sig Todd att våga läsa upp sina egna dikter inför klassen. För första gången finner han gehör och respekt för sin begåvning.

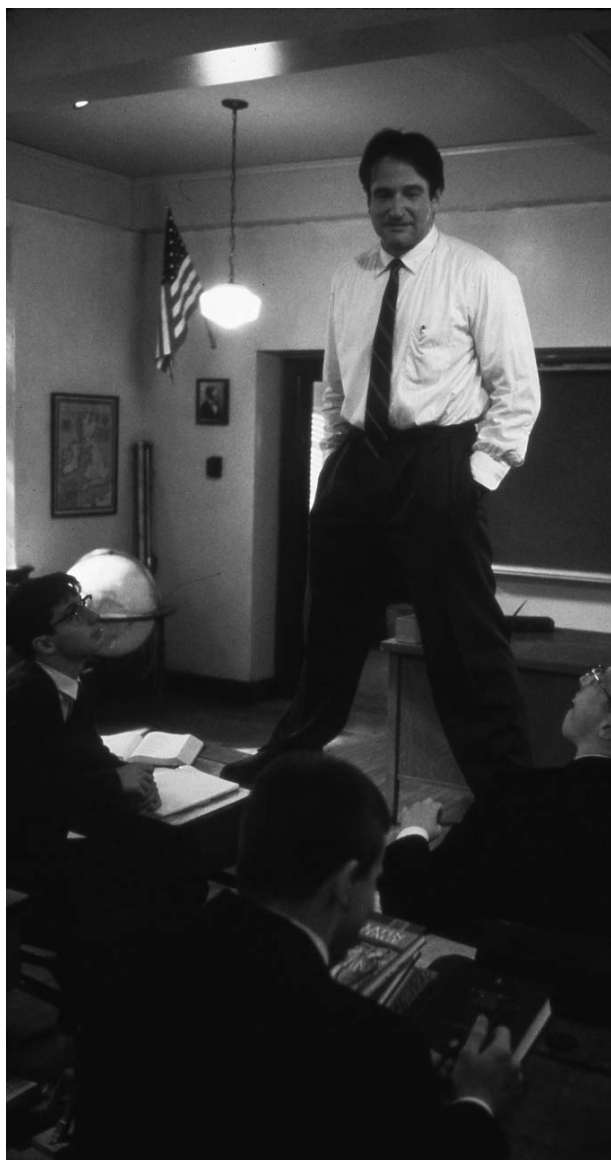
Richard Cameron är en osjälvständig pojke som inte förmår handskas med den livsvisdom Mr Keating söker förmedla, utan undrar istället om det "kommer på provet".

Charlie Dalton är en insiktsfull och oppositionell elev som vill ta de praktiska, politiska konsekvenserna av Mr Keatings idéer. Charlie smugglar i skoltidningen in en anonym insändare, signerad "Döda poeters sällskap". Insändaren ifrågasätter varför endast pojkar har tillträde till Welton Academy. Händelsen leder så småningom till att Charlie relegeras.

Knox Overstreet är en romantisk kille som trotsar klassbarriärerna när han blir förälskad i en vacker flicka från ett närliggande high school. Flickan är redan tillsammans med en känd fotbollsspelare men Knox uppvaktar henne enträget. Till slut får han lov att bevista Neil Perrys teaterpremiär i hennes sällskap.

En dag råkar eleverna av en slump få reda på att det en gång i tiden fanns en hemlig sammanslutning på skolan som kallade sig för "Döda poeters sällskap". Mr Keating var själv medlem i denna grupp. Till en början är han tveksam till att berätta om sitt syndiga förflutna för eleverna, men avslöjar till sist vad denna sammanslutning innebar. Hans elever fascinerar av tanken att läsa poesi och dikter i en hemlighetsfull krets. En gammal avlägsen indiagrotta är samlingspunkten för deras hemliga möten. Grottan som egentligen representerar ungdomarnas befrielse blir dock Mr Keatings öde. Efter Neils självmord anklagas nämligen Mr Keating som den skyldige som förförde killarna och tvingade på dem felaktiga värderingar. Liket en Judas förråder Richard Cameron Mr Keating hos rektorn och avslöjar hemligheten med "Döda poeters sällskap". Richards kamrater är chockerade över hans bedrägeri. Även kamraterna blir förhörda av rektorn, Mr Nolan, och tvingas skriva under att Mr Keating missbrukat sin roll som lärare och att han därför måste avskedas. Eleverna har inget val: De skulle mista sin plats i skolan om de inte stämmer in i anklagelsen mot Mr Keating. Därmed är saken avgjord. Mr Keating blir tvungen att lämna skolan.

I sista scenen ser vi hur Mr Keating en sista gång kommer in i klassrummet för att hämta sina personliga saker. Under tiden har Mr Nolan själv övertagit klassen i litteraturundervisning. På frågan om Richard Cameron kan läsa upp inledningen ur boken svarar han modfärd att de under Mr Keatings lektion tvingades rycka ut sidorna ur boken. Rektorn ser oförstående på honom. På frågan vad de lärde sig om realisterna får rektorn samma nedslående svar: de hoppades över. Under dessa svar skymtas som en sista triumf ett tillfredsställt leende i Mr Keatings ansikte. När Mr Nolan uppmanar Mr Keating att lämna klassrummet står Todd Anderson inte ut med elevernas plågade tystnad. Han ropar åt Mr Keating att de blev tvungna av rektorn att skriva under och att de inte alls var deras önskan att Mr Keating skulle avgå. Rektorn uppmanar Mr Keating ännu en gång med hård



röst att lämna klassen. I det ögonblicket ställer sig Todd upp på sin skolbänk och ropar de betydelsefulla orden "Oh Captain, my Captain!" Andra elever tar efter i en sista kollektiv protestaktion - en demonstration för solidaritet.

Motiverande pedagogik

Den idealistiska livssynen i filmen *Döda poeters sällskap* personifieras i läraren John Keatings gestalt. John Keating är en passionerad lärare som undervisar sin klass i engelsk litteratur. Han vänder sig mot fasta och stela undervisningsmetoder och förespråkar istället en okonventionell lärostil.

För att t ex låta sina elever förstå att det alltid finns flera perspektiv på ett sammanhang låter han sina elever kliva upp på katedern. Från detta perspektiv ter sig klassrummet helt annorlunda. Likadant är det, enligt Mr Keating med texter: man måste alltid vara medveten om att det finns olika perspektiv och flera sanningar - beroende på varifrån man ser. Mr Keating uppmanar även den blyge eleven Todd att prata inför klassen genom att lära honom skrika. Todd upplever att han för första gången både blir sedd och hörd. Mr Keating lyfter fram de gömda egenskaper som eleverna redan har inom sig men inte vågar släppa fram. Frigörelse från gamla tankesätt och kritisk reflekterande är



några av de ideal som Keating vill lära sina elever. Kunskapen att tänka självständigt och att ifrågasätta sig själv och sin omgivning är nödvändiga insikter enligt Mr Keating. Istället för att bara lyda vill Mr Keating att eleverna lever efter sina egna valda villkor.

- John Keating är en påtagligt idealistisk lärare. Försök förklara vad "idealistisk" betyder. Tycker ni att Mr Keating lyckas med sina okonventionella undervisningsmetoder? Hur reagerar eleverna i hans klass? Tycker alla om vad han gör? Vad tycker ni är bra med hans metoder? Fundera över om han lyckas motivera sina elever, ge några exempel. Vilka pedagogiska medel tar han hjälp av? Vad skiljer hans pedagogik från de andra lärarnas? Fundera över varför Mr Keating t ex låter sina elever spela fotboll under litteraturundervisningen eller gå i takt. Vad vill han med det?

- Fundera över varför Mr Keating vill att eleverna ställer sig på hans kateder. Vad är hans syfte med det?

- Skulle du vilja ha en sådan lärare som Mr Keating? Hur är en bra lärare/pedagog? Vad måste han eller hon kunna? Fundera över om för mycket idealism även kan innebära risker.

- "Make your lives extraordinary!" är en uppmaning som Mr Keating riktar till sina elever. Han vill att eleverna skall göra något stort av sina liv. Vad kan det betyda? Vad är något "stort" för er? Fundera över hur man kan lyckas göra något stort och speciellt? Finns det yttre omständigheter som försvårar eller bromsar en att hitta detta "stora"?

- "Lyrik, skönhet, romantik, kärlek - detta är vad som håller oss vid liv" lyder ett yttrande av John Keating när han talar om livets värderingar. En mycket idealistisk och romantisk livsåskådning kan man tycka. Vad menar Keating med detta yttrande? Fundera

över vilka era värderingar är. Vilka förväntningar har ni på livet? Tycker ni att Mr Keating överdriver med sitt idealistiska och romantiska uttalande eller har han rätt? Vilka saker berikar ert liv?

Positiv och negativ auktoritet

Auktoriteter framträder i filmen i olika sammanhang. Skolans stränga lärare med rektorn i spetsen står för de största och starkaste auktoriteterna. Konformitet, disciplin och lydnad är skolans ideal. I filmen är skolan en sluten institution där läraren står som en fast och nästan oantastbar auktoritet över eleverna.

- Fundera över vilken roll Mr Nolan, skolans rektor, intar i filmen. Vilka principer står han för? Fundera över om dessa ideal i vissa sammanhang även kan vara positiva. Vilken sorts auktoritet intar lärarna idag?

Även Neils far står för konservativa och traditionella normer. Hans auktoritet får inte bli ifrågasatt - i hans ögon är hans åsikt oantastbar. Därför misslyckas Neils försök att övertyga pappan om att bli skådespelare, faderns vilja står över Neils önsknings. Det som även framgår här är att det handlar om en generationskonflikt mellan Neil och fadern. Fadern, som förnekar att han som ung erbjöds samma möjligheter, anklagar Neil för att vara otacksam och att han inte inser vilka förmåner han erbjuds.

- Fundera om fadern har rätt, vill han verkligen sin son väl? Eller borde Neil vara mera tacksam? Varför blir pappan så illa berörd när sonen berättar om sina egna önsknings och drömmar? Vad kan ligga bakom hans beteende? Fundera över vilken roll makt spelar här. Neils far är mycket sträng, dominant och vägrar att lyssna på andra människor, inte minst på sin egen son. Fundera över varför fadern intar en så dominant roll. Varför kan man tycka att fadern utnyttjar sin ställning? Fundera över varför man som åskådare blir illa berörd och tycker att han är orättvis.

John Keating är även han en auktoritet. Hans karismatiska utstrålning och positiva livsinställning gör honom dock till en slags frälsargestalt. Mr Keating förmår öppna sina elevers ögon och visa dem vägen till frigörelse och självförverkligande. Han är lite av urtypen för en karismatisk ledare.

- Hur framträder John Keating i filmen? Beskriv hans ledarroll. Vad gör honom speciell? Vilka egenskaper måste en bra ledare ha? Hur är en positiv auktoritet för er? Fundera över vad som skiljer Mr Keating från rektorn. I vilka scener blir denna skillnad tydlig? Beskriv vad som händer.

- Man kan tycka att Mr Keating enbart får rollen som den gode och sympatiska läraren som vill alla elevernas väl medan Mr Nolan framstår som den onda, dominanta övermakten. Hur värderar ni deras roller i filmen? Är dessa filmfigurer trovärdiga eller tycker ni att de ibland framstår som endimensionella? Vad är en "stereotyp"? Fundera över varför filmgestalter så ofta är indelade i kategorierna "ond" och "god". Varifrån känner ni denna indelning?

Självförverkligande och uppror

Ett i filmen centralt tema är ungdomstidens uppror och dess dilemma: man måste finna sitt sanna jag och ändå behålla sin plats inom det system där man befinner sig.

Man måste komma underfund med vem man själv är, vad man själv vill och vilka mål man vill uppnå. Man måste göra sig fri från andras synsätt för att hitta en egen livsåskådning.

I filmen uppmanar läraren John Keating sina elever att göra uppror, eftersom det är en nödvändig fas i en personlig utveckling. Eleverna ska ta avstånd från de vanliga konventionerna. De ska leva efter egna uppställda ideal och principer det vill säga hitta ett eget konstruktivt förhållningssätt.

Men frigörelse innebär ofta konflikt. Det krävs att ifrågasätta de vanliga konventionerna, att i vissa fall göra sig impopulär och att avgränsa sig från föräldrahemmet.

Det innebär att eleverna måste lära sig att stå emot föräldrarnas höga förväntningar och att istället hitta sitt eget "jag" dvs. sin egen identitet. Vad John Keating förespråkar är ingen politisk revolt, utan en intellektuell och känslomässig frigörelse.

För att t ex göra sina elever medvetna om att t o m vetenskapsmännens åsikter kan vara fel låter han sina elever rycka ut inledningen av skolans lärobok i litteratur. En symbolisk åtgärd för att visa att man, enligt hans synsätt, inte kan förklara litteratur med hjälp av en vetenskaplig och fast modell.

- Uppror och ifrågasättande är två centrala ideal som Mr Keating vill lära sina elever. Varför tycker Mr Keating att dessa ideal är så viktiga för sina elever? Fundera över på vilka sätt Mr Keating framför sina idéer. Hur reagerar eleverna? Förstår de vad Mr Keating vill?

- Fundera över varför Mr Keating låter sina elever rycka ut inledningen i litteraturboken. Vad är det eleverna ska lära sig av det? Är alla eleverna införstådda med denna uppmaning? Fundera över varför inte alla eleverna är införstådda med denna uppmaning. Vad kan det bero på?

- Diskutera varför en frigörelse ofta innebär en konflikt. Vilka

konflikter måste eleverna i filmen handskas med? Har någon av er upplevt en liknande konflikt?

Grottan som befrielse

I filmen intar grottan en viktig funktion eftersom det är den hemlighetsfulla samlingsplatsen för "döda poeters sällskap". En plats för litteraturintresserade och passionerade diktläsare, en plats för drömmar och äventyr. De läser dikter, röker, lyssnar på musik och träffar flickor - de känner sig vuxna och fulla av livslust.

Grottan symboliserar "det underjordiska" inom människan, undermedvetna önskningsdrifter som den borgerliga kulturen förnekar. I grottan hittar pojkarna en plats för den känslomässiga frigörelsen, eftersom det är där de ställer upp sina egna lagar och principer. Ingen vuxen får veta om deras hemliga ställe. Grottan kan därmed ses som ett uppror som närmast kan betraktas som ett behov från de unga att få förverkliga sina liv så som de själva önskar. Att gå miste om den hemligheten skulle betyda att förlora en del av sig själv.

- Fundera över vilken funktion grottan intar i filmen. Vad symboliserar "grottan"? Varför dras pojkarna till detta hemliga ställe? Fundera över varför äventyrskänslan är viktigt för killarna. När har ni själva känt ett slags äventyr? I filmen är grottan ett ställe där killarna kan umgås utanför vuxnas räckhåll. Har ni en slags "grotta" där ni träffas? Fundera över varför ungdomarna ofta dras till ställen där inga vuxna är. Vilka andra ställen finns det där ungdomarna kan vara "fria"? Fundera över varför vi alla ibland vill vara fria och ostörda. När känner ni er fria och ostörd?

Produktionsuppgifter

USA 1989

Originaltitel: *Dead Poets Society*

Producenter: Steven Haft, Paul Junger Witt & Tony Thomas

Manus: Tom Schulman

Regi: Peter Weir

Foto: John Seale

Musik: Maurice Jarre

I rollerna

John Keating – Robin Williams

Neil Perry – Robert Sean Leonard

Todd Anderson – Ethan Hawke

Knox Overstreet – Josh Charles

Charlie Dalton – Gale Hansen

mfl

Tekniska uppgifter

Speltid: 128min

Format: Vidfilm

Ljudsystem: Dolby Stereo

Censur: Från 11 år

Svensk premiär: 24 juli 1989

Distribution

Svenska Filminstitutet, Box 27 126, 102 52 stockholm. Tel 08-665 11 00, fax 08-661 18 20 www.sfi.se